

METODOLOGIJA MONITORINGA MEDIJA POLITIČKOG PLURALIZMA

CILJEVI I ZADACI

Posmatračka misija Crte je 1. oktobra 2021. godine zvanično započela praćenje rada televizija sa nacionalnom pokrivenošću.

Glavni cilj tima za monitoring medija Posmatračke misije Crte je da pruži uvid u nivo medijskog pluralizma i profesionalnog pristupa medija svim akterima na političkoj sceni u Srbiji. Imajući u vidu uticaj medija na formiranje izborne volje, Crta teži da utvrdi u kojoj meri su građani Srbije objektivno informisani o izbornoj ponudi i da li kandidati dobijaju pristup medijima pod ravnopravnim uslovima.

Glavni zadaci posmatračke misije Crte su da utvrdi:

- da li postoji podjednaka zastupljenost svih političkih aktera u programima televizija sa nacionalnom pokrivenošću,
- kakav je tonalitet izveštavanja o političkim akterima,
- da li postoji podjednaka zastupljenost svih političkih aktera u ulozi subjekta odnosno objekta,
- koja je funkcija u kojoj su bili predstavljeni politički akteri,
- da li u programima televizija sa nacionalnom pokrivenošću postoje primeri govora mržnje.

UZORAK

Uzorak posmatranja su obuhvaćene sve televizije sa nacionalnom pokrivenošću: RTS 1, TV Pink, TV Prva, TV Happy i TV B92. Prema podacima agencije za merenje gledanosti televizija, Nielsen Audience Measurement¹, ove televizije obuhvataju gotovo 2/3 učešća (63,33 odsto) ukupne televizijske publike². Ostale televizije, prema podacima ove agencije, imaju daleko manju gledanost i zbog toga nisu ušle u uzorak posmatranja.

Na svih pet televizija koje su u uzorku posmatraju se celokupni programi u udarnom terminu televizija (proširenom "prajm-tajmu" od 17:30 do 24:00 časova) u kojima su gostovali, govorili ili su spominjani politički akteri bez obzira na sadržaj emisije.

U političke aktere spadaju svi pojedinci koji su članovi političkih stranaka bez obzira na način na koji su predstavljeni u programima televizija. Imajući u vidu da je Posmatračka misija Crte započela posmatranje u periodu pre zvanično raspisane kampanje, definicija političkih aktera se u periodu izborne kampanje proširuje i na one pojedince koji se nalaze na izbornim listama za bilo koji nivo izbora. U političke aktere ne spadaju grupe građana koje nisu deo lokalnih skupština i koje ne učestvuju u izbornoj kampanji za predstojeće izbore.

¹ Nielsen Audience Measurement, <https://link.crtars/3a>

² Media Ownership Monitor Srbija, <https://link.crtars/3b>

METODOLOGIJA PRIKUPLJANJA PODATAKA

U monitoring je uključeno šest posmatrača koji su obučeni po najvišim međunarodnim standardima za posmatranje medija u izbornom procesu. Za potrebe monitoringa, Posmatračka misija Crte je razvila bazu podataka u kojoj posmatrači beleže sve neophodne podatke definisane metodologijom prikupljanja podataka.

Obuka posmatrača se odvija pre početka posmatranja, zatim se evaluira probni rad posmatrača i nakon toga posmatrači počinju sa redovnim posmatranjem. Kako bi se izbegli faktori umora, monotonije i unosa po navici, Crtini posmatrači se na nedeljnom nivou rotiraju po televizijama. Imajući u vidu da se programi televizija sa nacionalnom pokrivenošću prate svih sedam dana u nedelji, u rotacije je uvedena i jedna slobodna nedelja, kako ne bi došlo do prezasićenja kod posmatrača, kao i kako bi posmatrači imali redovne odmore od posmatranja.

Crtni posmatrači imaju svakodnevnu komunikaciju i podršku koordinatora posmatrača koji je zadužen za validaciju podataka i pružanje podrške posmatračima pri radu. Posmatračka misija Crte vrši validaciju unosa na dnevnom, nedeljnom i periodičnom nivou. Na dnevnom nivou se vrši provera slučajnog uzorka unosa za svaku od televizijskih stanica. U slučaju pronalazjenja greške u unosu, proverava se dodatni broj unosa kako bi se utvrdilo da li je došlo do sistemske greške ili se radi o pojedinačnoj, slučajno napravljenoj grešci. U komunikaciji sa posmatračima, koordinatorski otklanja slučajne greške, dok u slučaju sistemskih, dodatno informiše i obučava posmatrača o metodologiji prikupljanja podataka, a sistemske greške u unosu se ispravljaju u skladu sa metodologijom posmatranja.

Na nedeljnom nivou se dodatno proverava slučajan uzorak unosa, ali se radi i logička provera svih unosa kako bi se dodatno utvrdila tačnost unetih podataka. Na kraju se i na periodičnom nivou, koji se podudara sa periodima izveštavanja, radi još jedna logička kontrola svih unosa.

Posmatračka misija Crte, po potrebi organizuje sastanke sa posmatračima na kojima se diskutuje o potencijalnim nejasnoćama i na kojima se te nejasnoće razjašnjavaju. Kao dodatnu podršku u radu posmatrača, Crta je napravila detaljan vodič i kodni list za posmatrače u kojem su objašnjeni ciljevi i zadaci posmatranja, data detaljna uputstva za tumačenje i beleženje svih pojedinačnih varijabli, kao i tehničko uputstvo o tome kako se podaci unose u bazu koju je Crta razvila za potrebe monitoringa.

Glavne varijable i način njihovog merenja

- 1) **Zastupljenost političkih aktera** se meri beleženjem osnovne jedinice merenja, sekundi, koje svakom političkom akteru posveti svaka od posmatranih televizija. Politički akteri se mogu pojaviti u dve uloge, u ulozi subjekta i ulozi objekta, koje će kasnije biti detaljno objašnjene. Političkom akteru se mere sekunde u ulozi subjekta od trenutka kada počne da govori do trenutka kada se njegov govor završava. Kada je u ulozi objekta, političkom akteru se mere sekunde od trenutka kada ga je sagovornik, gost u studiju ili presenter vesti spomenuo po imenu pa sve do trenutka dok se taj govor odnosi na njega.

- 2) **Tonalitet političkih aktera** se određuje na trostepenoj skali od negativnog do pozitivnog:
- negativan tonalitet odražava napadanje ili nepovoljno izveštavanje o političkim akterima,
 - neutralan tonalitet predstavlja iznošenje činjenica bez napadačkog ili afirmativnog izveštavanja,
 - pozitivan tonalitet odražava afirmativno i navijačko izveštavanje o političkim akterima.

Tonalitet političkog aktera se određuje bez obzira na ulogu u kojoj je predstavljen, odnosno i u ulozi subjekta i u ulozi objekta koje su u nastavku objašnjene.

Tonalitet političkog aktera u ulozi subjekta se određuje u odnosu na celokupan govor političkog aktera, ali ako je u govoru političkog aktera spomenut jedan ili više političkih aktera, onda se govor deli, a tonalitet određuje na onoliko delova koliko je politički akter u ulozi subjekta spomenuo drugih političkih aktera.

Tonalitet objekta se određuje u odnosu na celokupno spominjanje političkog aktera od strane jednog subjekta.

Tonalitet nije moguće do kraja operacionalizovati, on se određuje u odnosu na to koji od tri ponuđena tonaliteta dominira u jednom obraćanju ili spominjanju političkog aktera.

- 3) Političkim akterima se sekunde mere u **ulogama subjekta i objekta**.
- Uloga subjekta podrazumeva da se političkom akteru mere sekunde dok se obraća iz prvog lica, direktno publici u programu televizija.
 - Uloga objekta podrazumeva da se političkom akteru mere sekunde dok se o njemu govori, to jest dok o političkom akteru govore drugi sagovornici ili gosti u studiju ili prezenteri vesti. U situaciji kada se čita ili parafrazira izjava političkog aktera, politički akter je u ulozi objekta.
- 4) **Način predstavljanja političkog aktera** se meri kada je politički akter u ulozi subjekta, odnosno kada ima prilike da se direktno obraća publici i to kroz četiri moguće kategorije:
- Predstavljanje u ulozi javnog/državnog funkcionera koje obuhvata subjekte koji govore u kapacitetu funkcionera bilo kog nivoa i vrste javne funkcije.
 - Predstavljanje u ulozi stranačkog funkcionera/kandidata koje obuhvata subjekte koji govore iz pozicije člana neke stranke, a njihovi govori se odnose na programe i ideje stranaka na različite teme.
 - Predstavljanje u obe uloge, u državnoj/javnoj i stranačkoj funkciji, u situacijama kada se subjektu mešaju i prepliću uloge državnih/javnih i stranačkih funkcija.
 - Nijedno od ova dva predstavljanja. U ovu kategoriju spadaju politički akteri koji nastupaju iz uloge analitičara, eksperata ili predstavnika zanimanja kojim se bave.

- 5) **Korišćenje govora mržnje** od strane političkih aktera u programima televizija sa nacionalnom pokrivenošću se beleži i odmah javlja Posmatračkoj misiji Crte, čiji Pravni tim odmah preuzima takve slučajeve za dalju analizu. Pod govorom mržnje se podrazumeva izražavanje ideja, informacija i mišljenja političkih aktera kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica na osnovu rase, nacionalne ili etničke pripadnosti, veroispovesti, jezika, pola, seksualne orijentacije, političkog i drugog mišljenja i uverenja, društvenog porekla. Druge instance

govora mržnje koji se mogu javiti u posmatranom periodu programa, ali u kojima nema političkih aktera ostaju izvan opsega posmatranja.

Dodatne varijable i način njihovog merenja

- 6) **Tema** subjektovog izlaganja podrazumeva beleženje do maksimalno tri dominantne teme u toku jednog govora. Crta posmatračka misija trenutno broji 40 različitih tema čiji spisak nije konačan. Kada se pojavi neka goruća tema koja preuzme dominaciju nad aktuelnim, kao što je, na primer, rat u Ukrajini, Posmatračka misija Crte takvu temu uvodi u svoje posmatranje.
- 7) **Poruka** koju subjekat šalje razvrstava se u pet kategorija. Poruke se beleže na način da je moguće zabeležiti samo glavnu poruku subjekta. Poruke subjekta može biti jedna od sledećih:
 - a) Poruka u kojoj subjekat iznosi delove izbornog programa, odnosno daje izborna obećanja.
 - b) Poruka u kojoj se subjekat osvrće na dosadašnje uspehe koji mogu biti lični, stranački ili uspesi države/grada/javnog preduzeća.
 - c) Poruka koja sadrži poziv da se glasa za određenu listu, stranku ili kandidata.
 - d) Poruka kojom subjekat napada ili vređa druge stranke, liste ili kandidate.
 - e) Poruke koje ne mogu da se svrtaju ni u jednu od prethodnih kategorija se svrstavaju u kategoriju "Ostalo".
- 8) Mogućnost pružanja **odgovora objekta**. Ako je politički akter bio u ulozi objekta, onda se beleži i da li mu je pružena mogućnost da odgovori na iznete argumente. Odgovor objekta ne mora nužno da podrazumeva gostovanje političkog aktera u emisiji, može da bude ponuđeno u vidu davanja ili čitanja akterove izjave.

Beleženje osnovnih podataka o emisiji

- 9) Beleže se i **osnovni podaci o svakoj emisiji** u okviru posmatranog vremena, kao što su naziv, vreme i datum emitovanja i dužina trajanja emisije.
- 10) **Format emisije** koja se posmatra u okviru proširenog "prajm-tajma" može biti jedan od sledećih:
 - a) Izveštaj sa skupa/događaja koji je u delu redovnog izveštavanja centralno informativnog programa ili vesti (u okviru redovnog informativnog dela programa). Ovo se odnosi na priloge u dnevnicima i vestima bez obzira na njihovo trajanje.
 - b) Izborni blok se odnosi na segment u okviru informativne emisije koji govori o aktivnostima političkih stranaka i kandidata i podrazumeva priloge o izbornim aktivnostima i skupovima političkih stranaka ili kandidata kao i stranačka saopštenja. Izborni blok je jasno odvojen od ostatka informativne emisije najavnom i odjavnom špicom, a za vreme njegovog trajanja program bi trebalo da bude jasno obeležen markicom koja naznačava da se radi o izbornom bloku.
 - c) Politički marketing ili politički reklamni blok. Reklamni blokovi se mogu emitovati u bilo kojoj vrsti programa, ne nužno u informativnim emisijama. Mogu biti u emisijama, ali mogu biti i između dve emisije. Reklamni blok je jasno označen najavnom i odjavnom špicom.

- d) Prikryveno oglašavanje označava one situacije kada se u reklamama, najčešće javnih ili državnih preduzeća, ima elemenata, simbola ili bilo kakvih obeležja neke od političkih stranaka.
- e) Debate obuhvataju sve one emisije koje uključuju više od jednog sagovornika u studiju.
- f) Društveno-političke emisije podrazumevaju sve emisije koje imaju društveno-politički sadržaj ili se bave analizom društveno-političkih dešavanja,.
- g) Intervju podrazumeva emisiju sa jednim gostom, sagovornikom.
- h) Predstavljanje političkog programa lista/stranaka/kandidata podrazumeva emisiju predviđenu za predstavljanje političkog programa, ideja i planova.
- i) lista/stranaka/kandidata na predstojećim izborima. U ovim emisijama može gostovati jedan ili više predstavnika političke stranke, ali stranke mogu iskoristiti svoj termin i za emitovanje predizbornih skupova ili drugih video materijala.
- j) Zabava podrazumeva sve emisije iz kulture, sporta, kvizove, muzičke emisije u kojima se pojavljuju politički akteri.
- k) Direktno uključivanje u/ili prenošenje mitinga podrazumeva priloge koji izveštavaju sa stranačkih skupova i mitinga.
- l) Direktna obraćanja javnih funkcionera predstavljaju vanredno obraćanje/konferencije za novinare političkih aktera koje podrazumevaju prekidanje trenutnog programa.
- m) Drugo, emisije koje se ne mogu podvesti ni pod jednu od ponuđenih kategorija.